

קמד פסחים דף קז עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

לרבי, אָמַר, מִיָּסְרִין וּמִפְּסִים – משקה זה שגורם לצער הגוף, וכי ראוי
הוא לפייס ולרצות לקדוש ברוך הוא על ידי אמירת קידוש עליו.
הגמרא מביאה מימרות של אמוראים בענין הרחקה משתיית
שיכר: אָמַר רב יוסף, אֲדוּר פְּרָכִים – אנדור בפני אנשים רבים,
שהוא נדר שאין לו הפרה, דְּלֹא אִישְׁתִּי שִׁיכָרָא – שלא אשתה
שיכר.
אָמַר רבא, אִישְׁתִּי מִי זִרְיָן – מעדיף אני לשתות מים ששורים בהם
פשתן, שהם סרוחים ביותר, וְלֹא אִישְׁתִּי שִׁיכָרָא – ולא לשתות
שיכר.
וְעוֹד אָמַר רבא, תִּתְּיָהוּ שְׁקִיתִיה שִׁיכָרָא – תהיה שתייתו שיכר, מֵאֵן
דְּמִקְדֵּשׁ אִשְׁיָרָא – למי שמקדש על השיכר. כלומר, אדם שמקדש
על שיכר אף כשיש יין בביתו יענש מן השמים מדה כנגד מדה,
שלא תשיג ידו לקנות יין ויוכרח לשתות רק שיכר.
הגמרא מביאה מעשה שאירע עם רב בענין קידוש על שיכר: רב,
אֲשָׁכְחִיה רב הונא – מצאו רב הונא לרב, דְּקָדֵשׁ אִשְׁיָרָא – שהיה
מקדש על שיכר, אף שהיה יין בעירו, לפי שהיה השיכר חביב
עליו. אָמַר ליה – אמר לו רב הונא לרב, שְׂרִי אֶפְסָא לְמִיקְנֵי אִישְׁתִּירִי
מִשִּׁיכָרָא – התחיל אבא להרויח מעות מן השיכר. כלומר, מאחר
והתחלת לעסוק בעשיית שיכר, והנך משתכר בו, לפיכך חביב הוא
בעיניך לקדש עליו.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת אם שיכר ראוי ל'כוס של ברכה':
תְּנוּ רַבָּנִי, אֵין מְקַדְשִׁין אֱלָא עַל תֵּינוּ, וְאֵין מְבָרְכִין אֱלָא עַל תֵּינוּ.
סברה הגמרא, שכונות הבריייתא היא שאין מברכים ברכה
ראשונה אלא על היין, ועל כן היא מקשה: אִמָּו אִשְׁיָרָא וְאִמָּו מִי
לֹא מְבָרְכִין עֲלֵיהּ – האם אין מברכים על שיכר ומים קודם
שתייתם 'שהכל נהיה בבריו'.
אָמַר אֲבִי, הֲכִי קָאָמַר – כך כוונת הבריייתא לומר, אֵין אֲזִימֵרִים קָאָ
כּוּס שֶׁל פְּרָכָה לְכַרֵּךְ עֲלֵיו בִּרְכַת הַמּוֹזֵן אֱלָא עַל תֵּינוּ, ולא על שיכר
או מים.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בדיני קידוש: תְּנוּ רַבָּנִי, אֵין
מְקַדְשִׁין עַל הַשִּׁכָּר, מִשּׁוּם (וּמִשּׁוּם שֶׁל) רַבִּי אֱלֶעָזָר בִּרְבִּי שְׁמַעוֹן
אָמְרוּ, מְקַדְשִׁין אף על השיכר.
דִּין נוסף: מְטַעֲמִית יֵין כֵּל שְׁהוּא. כלומר, די בכך שיטעם המקדש
'משוה' מכוס של קידוש. רַבִּי יוֹסֵף בִּרְבִּי יְהוֹדָה אָמְרוּ, צָרִיךְ שִׁישְׁתָּה
מֵלֵא לֹנְמָא, דהיינו, שיהא פיו מלא ביין.
עוֹד בַּעֲנִין שְׁתִּית מלא לוגמיו: אָמַר רב הונא אָמַר רב, וְכֵן תִּנִּי
(שנה ברייתא) רב גִּידֵל דְּמֵין (וּמִמָּקוֹם שֶׁשְׁמֹנוּ) נִרְשֵׁי, הִמְקַדֵּשׁ וְטַעַם
מֵלֵא לֹנְמָא יֵצֵא, וְאֵם לֹא – אם לא טעם כשיעור זה, לֹא יֵצֵא.
אָמַר רב נַחֲמָן בִּרְבִּי יֵצְחָק אֲנָא תִּנִּינָא לָהּ – אני שניתי ברייתא זו בשמו
של רב גידול, אך לא בשם גידול בִּרְבִּי מְנַשֵּׁי אֱלָא בִּשְׁם גִּידוֹל בִּרְבִּי
מְנַשֵּׁי, אֱלָא בִּשְׁם רב גידול סְתָמָא. כלומר, אין אני יודע איזה רב
גידול שנה ברייתא זו.
מבֵּרַת הַגְּמָרָא: לְמֵאִי נִפְקָא מִינָהּ – מה חילוק יש בדבר, לידע
איזה רב גידול שנה ברייתא זו. מבארת הגמרא: לְמִיָּרָמָא דִּידֵיהּ
אֲדִידֵיהּ – להקשות משמועה אחת של רב גידול על שמועה אחרת
שלו. שאילו היינו יודעים מי הוא ששנה ברייתא זו יכולים היינו
להקשות עליו משמועה אחרת שאמר, אך מאחר ואין יודעים זאת
אי אפשר להקשות.
שִׁנְיָו בַּמִּשְׁנָה: עֵרַב פִּסְחִים כְּמוֹךְ לְמַנְחָה לֹא יֵאָכֵל אִם עַד
תִּשְׁחָשֵׁךְ.
הגמרא מסתפקת באיזו 'מנחה' עוסקת המשנה: אִיבְעִינָא לָהּ –
נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה, האם כְּמוֹךְ לִזְמַן 'מְנַחָה גְּדוּלָּה' תִּנֵּן – שנינו
בַּמִּשְׁנָה, שאסור לקבוע סעודה על הפת, דהיינו מחצות היום
והלאה, שהיא סוף שעה שישית ותחילת שביעית, או דִּילְכָּמָא – או
שִׁמָּא כְּמוֹךְ לִזְמַן 'מְנַחָה קְטַנָּה' תִּנֵּן – שנינו בַּמִּשְׁנָה, דהיינו, מסוף
שעה תשיעית של היום ותחילת שעה עשירית.
הגמרא מבארת את צדדי הספק: האם כְּמוֹךְ לְמַנְחָה גְּדוּלָּה תִּנֵּן –
שנינו בַּמִּשְׁנָה שלא לקבוע סעודה על הפת, וְטַעַם הַאיסוּר הוּא
מִשּׁוּם הַקִּרְבָּת קֶרֶב פֶּסַח בּוֹמַנְו, שחששו חכמים שאם יקבע אדם
סעודה על הפת סמוך לזמן מנחה גדולה דִּילְכָּמָא אֲתֵי לְמִיָּשְׁכָּה –
שִׁמָּא יבוא להימשך בסעודתו,

הגמרא מביאה פסקי הלכה בדיני קידוש והבדלה: אָמַר רבא,
הִילְכָתָא – נוקטים אנו להלכה, שאדם שטַעַם קודם קידוש רשאי
להיות מְקַדֵּשׁ לאחר מכן, וְכֵן אִם שְׁטַעַם קודם הבדלה מְבָרֵיל
לאחר האכילה. וְכֵן שְׁלֹא קִדֵּשׁ בְּעֶרֶב (בביל) שָׁבֶת, רשאי להיות
מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוּ, עַד מוֹצָאֵי שָׁבֶת. וְכֵן שְׁלֹא הִבְדִּיל
בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת, מְבָרֵיל וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךְ כָּל הַשָּׁבֶת (וְהַשְׁבּוּעַ) כּוּלּוּ, עַד
יום רביעי.
הגמרא מביאה לשון אחר בדברי רבא: אָמְרִינָא, פֶּתַח לָהּ לְהָא
שְׁמַעְתָּא דְּרַבָּא בְּהָאִי לִישָׁנָא – היה אומר את פסק ההלכה משמו
של רבא בלשון זה. אָמַר רבא, הִילְכָתָא מִי שְׁטַעַם קודם קידוש
רשאי להיות מְקַדֵּשׁ לאחר מכן, וְכֵן שְׁטַעַם קודם הבדלה רשאי
להיות מְבָרֵיל. מִי שְׁלֹא קִדֵּשׁ בְּעֶרֶב שָׁבֶת, מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךְ כָּל
הַיּוֹם כּוּלּוּ. מִי שְׁלֹא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת, מְבָרֵיל וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךְ כָּל
הַיּוֹם שְׁלֹאֲתָרֵיו כּוּלּוּ. כלומר, לפי לשון זה שאמר אמימר, לא התיר
רבא להשלים את ההבדלה במשך כל השבוע (דהיינו עד יום
רביעי), אלא רק ביום ראשון לבדו.
הגמרא מביאה מעשה בענין הבדלה על 'חמר מדינה': אָמְרִי לֵיהּ
(וְאִמְרוּ לוֹ) מִרְּ יִנְקָא וּמִרְּ קָשִׁישָׁא בְּרִיהּ (וּבְנִי) דְּרַב חֲסִידָא לְרַב
אֲשִׁי, וְיִמָּנָא דְּרַב אִיקְלָע אֲמִימִר לְאַתְרֵין – פעם אחת נזדמן אמימר
למקומנו, וְלֹא הָיָה לוֹן חֲמָרָא – ולא היה לנו יין להבדלה. אִייתִינָא
לֵיהּ שִׁיכָרָא וְלֹא אֶבְדִּיל – הבאנו לו שיכר, ולא רצה להבדיל עליו,
וְכֵן מָוֹת – והלך לישון כשהוא מעונה בלא אכילה. לְמַחֵר – ביום
ראשון, מְרַחֵמָא וְאִייתִינָא לֵיהּ חֲמָרָא – טרחנו והבאנו לו יין, וְאֶבְדִּיל
וְטַעַם מִיָּד – והבדיל עליו, ולאחר מכן טעם דבר מה. לִישָׁנָה
האַחֲרָת תּוּ אִיקְלָע לְאַתְרֵין – שוב הזדמן אמימר למקומנו, ואף
הפעם לֹא הָיָה לוֹן חֲמָרָא אִייתִינָא שִׁיכָרָא – לא היה לנו יין להבדלה
והבאנו שיכר. אָמַר אמימר, אִי הֲכִי – אם כן, שלעולם אין היין
מצוי בעיר הזאת אלא השיכר, נִמְצָא שֶׁהַשִּׁיכָר חֲמֵר מְדִינָה הוּא –
כיין של מדינה זו הוא נידון, אֶבְדִּיל וְטַעַם מִיָּד – הבדיל על השיכר
וטעם דבר מה.
שְׁמַע מִינָהּ תִּלְתִּי – ויש ללמוד ממעשה זה שלשה דינים: האחד,
שְׁמַע מִינָהּ שֶׁהַמְבָרֵיל בְּתַפְלָה באמירת 'אתה חוננתנו' צָרִיךְ שִׁיבְרֵיל
גַּם עַל הַכּוּס, שהרי אמימר הבדיל בתפילה, ואף על פי כן רצה
להבדיל על הכוס. הדין השני שיש ללמוד ממעשה זה, וְשְׁמַע מִינָהּ
אֲסוּר לוֹ לְאַרְם שִׁיאָכֵל קודם שִׁיבְרֵיל, ולפיכך לוֹן אמימר כשהוא
מעונה. והשלישי, וְשְׁמַע מִינָהּ מִי שְׁלֹא הִבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת מְבָרֵיל
וְהוֹלֵךְ בַּמִּשְׁךְ כָּל הַשָּׁבֶת (וְהַשְׁבּוּעַ) כּוּלּוּ, שהרי אמימר לא הבדיל
במוצאי שבת, והשלים את ההבדלה למחרת.
הגמרא דנה בענין קידוש והבדלה על שיכר: בְּעָא מִינָהּ (וְשָׂאֵל)
רַב הוֹנָא מִרְּב חֲסִידָא, מֵהוּ לְקַדְּשֵׁי אִשְׁיָרָא – האם מותר לקדש על
שיכר העשוי מתמרים, במקום שאין היין מצוי.
אָמַר לוֹ רב חסדא, הֲשָׁתָא – מעתה יש תמוזה, וְכֵן פְּרִיזוּמָא –
שיכר העשוי משעורים, וְהָאִינִי – ושיכר העשוי מתאנים, וְאִכְנִי –
ושיכר העשוי מפירות הסנה, כגון תותים, שהם משובחים יותר
משיכר העשוי מתמרים, דְּבַעָא מִינָהּ – ששאלתי מִרְּב אם מותר
לקדש עליהם. וְרַב שָׂאֵל זֵאת מִרְּבִי חִיָּא, וְרַבִּי חִיָּא שָׂאֵל זֵאת
מִרְּבִי, וְלֹא פָשַׁט לֵיהּ רַבִּי אֵת הַסֵּפֶק, דהיינו, שלא התיר לו לקדש
עליהם, שִׁיכָרָא – סתם שיכר העשוי מן התמרים, מִיָּבְעָא – האם
צָרִיךְ לומר שאין מקדשים עליו.
כְּבוֹר מִינָהּ – סברו התלמידים ששמעו דין זה ממנו, קִדְּשִׁי הוּא דְּלֹא
מְקַדְשִׁין עֲלֵיהּ – שרק קידוש אין עושים על השיכר, אֶבְדִּיל
מְבָרֵילִין – מותר להבדיל עליו. אָמַר לָהּ (וְלֵהֶם) רַב חֲסִידָא, הֲכִי
(וְכֵן) אָמַר רַב, בְּשֵׁם שְׁאֵין מְקַדְשִׁין עֲלֵיו – על השיכר, כֵּךְ אֵין
מְבָרֵילִין עֲלֵיו. אִיתְמַר גַּמִּי – וכן נאמר בבית המדרש, אָמַר רַב
תַּחְלִיפָא בִּרְבִּי אֲבִימִי אָמַר שְׁמוּאֵל, בְּשֵׁם שְׁאֵין מְקַדְשִׁין עֲלֵיו כֵּךְ אֵין
מְבָרֵילִין עֲלֵיו.
הגמרא מביאה מעשה בענין קידוש על שיכר: לְוִי שְׂדֵר לֵיהּ (וְשָׂאֵל)
לוֹ לְרַבִּי שִׁיכָרָא בִּרְ תִּלְסִיר מְנִי – שיכר שנעשה על ידי כתישת
שלש עשרה ערימות של תמרים. מְעַמִּיָּה – טעם רב לשיכר זה,
הָיָה בְּסִים מוֹכָא – והיה טעמו ערב לו ביותר. אָמַר רַבִּי, שִׁיכָר כְּגוֹן
זֶה רָאוּי לְקַדֵּשׁ עֲלֵיו בִּשְׁבֶּת, וְלִזְמַן עֲלֵיו כָּל שִׁירֵית וְתוֹשְׁבָהוֹת
שְׁבָעוּלָם, בְּלִילֵיאַ עֲצָרִיהּ – בלילה גרמה שתיית השיכר צער הגוף

פסחים דף קז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמז

39 **בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת דִּין דָּמִי** – שיש לדמות את אכילת אגריפס בשעה
40 תשיעית לאכילה שלנו בשעה רביעית, דהיינו, בשם שאנו רשאים
41 לאכול בערב פסח בשעה רביעית של היום, כפי רגילותנו בכל
42 יום, ואין חוששים שמחמת כן לא נאכל מצה לתיאבון בערב, כך
43 היא אגריפס רשאי לאכול בשעה תשיעית, כפי רגילותו בכל יום,
44 שהרי אין זה מונע ממנו בכל יום לאכול בערב לתיאבון, **קָא מְשַׁמְעַ**
45 **לָן** – לפיכך הוצרכה הברייתא להשמיענו שאין הדין כן, אלא
46 אפילו אגריפס אינו רשאי לאכול בערב פסח עד שתחשך.
47 הגמרא מפרשת דברים המותרים באכילה בערב פסח: **אֲמַר רַבִּי**
48 **(יוסי) [אסי]**, אף על פי שאין אדם רשאי לקבוע סעודתו על הפת
49 בערב פסח סמוך למנחה, **אֲכַל מְטִיבִיל הוּא** (אוכל על ידי טיבול)
50 **בְּמִינֵי תְרִינְיָא**, כלומר, רשאי הוא לאכול מן המנחה והלאה פירות
51 ובשר בלא לחם.
52 **רַבִּי יִצְחָק מְטִבִיל בְּרִיקָן** – היה אוכל ירקות מן המנחה והלאה, לפי
53 שאינם משביעים, אלא גוררים תאות המאכל.
54 **תִּנְיָא נְמִי הֵבִי** – ואכן שנינו כן בברייתא, שמותר לאדם לאכול מן
55 המנחה ולמעלה מיני תרגימא, כדי למשוך הלב לסעודת הערב,
56 **הַשְׂמֵשׁ מְטִבִיל בְּבִנֵי מַעְיָן** – רשאי לאכול בערב פסח מן המנחה
57 ולמעלה בני מעיים, של בהמות שנשחטו לצורך סעודת יום טוב,
58 **וְנִזְתָּן** – ואף נתן מהם **לְפָנֵי הָאוֹרְחִים** המנויים עמו על הפסח, כדי
59 שיאכלו בערב מצה ופסח לתיאבון. **וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין רְאִיָּה גְמוּרָה**
60 **לְדָבָר**, שאכילה מביאה תיאבון לאכילה נוספת, מכל מקום יש זָכָר
61 **לְדָבָר** – קצת ראייה, **שְׁנַאמֶר (יִרְמְיָה ד א) 'צִירוּ לָכֶם גִּיר וְאֵל תִּזְרְעוּ אֵל**
62 **קִוצִים** – חירשו את האדמה תחילה להמית השורשים, כדי שלא
63 תזרעו לאחר מכן על קוצים. ויש להביא דוגמא ממקרא זה,
64 שכשם שהחרישה נצרכת כדי שתוכל האדמה לקבל לאחר מכן
65 את הזריעה, ואם אין הקרקע חרושה אינה מקבלת הזרע, כך
66 אכילת דברים שאינם משביעים גורמת לפתיחת המעים
67 והרחבתם, ועל ידי כן מקבל האדם לאחר מכן את מאכלי הסעודה
68 לתיאבון.
69 הגמרא מביאה הנהגתו של רבא בערב פסח: **רַבָּא הָוָה שְׂתֵי חֲמֵרָא**
70 **בְּוֵלִי מַעְלֵי יוֹמָא דְּפִסְחָא** – היה שותה יין בכל היום של ערב פסח,
71 **כִּי חִיכִי דְּנִיגְרִירָה לְלִיבָה** – כדי ששתית היין תגרור את תאבון
72 ליבו, **דְּנִיכּוֹל מַצָּה מְפִי לְאוֹרְתָא** – ועל ידי כן יאכל את המצה יותר
73 בתיאבון.
74 **אֲמַר רַבָּא, כְּנָא אֲמִינָא לָהּ** – מנן למדתי לומר דבר זה, **דְּחֲמֵרָא**
75 **מִינֵינִר גְּרִיר** – ששתיה (מרובה) של יין גוררת את התיאבון, **דְּתֵנִן** –
76 שכך שנינו (לקמן קיז).

1 **וְאֵתִי לְאִימְנוּעִי מְלִמְיָעֵבֵר פִּסְחָא** – ויבוא להימנע מלעשות פסח. או
2 **דִּילָמָא** – או שמא סמוך לזמן מנחה קמנה תנן, ומשום אכילת מצה,
3 לפי שחששו חכמים שאם יקבע אדם סעודתו סמוך לזמן מנחה
4 קטנה **דִּילָמָא אֵתִי לְמִיכָלָה לְמַצָּה** – שמא יבוא לאכול את המצה
5 **אֲכִילָה נְפָה**, דהיינו, שיאכל הרבה בערב פסח, עד שלא יוכל
6 לאכול את המצה בערב אלא בקושי, ואכילה כזו אין עליה שם
7 'אכילה', ונמצא שאינו מקיים מצות אכילת מצה.
8 הגמרא פושטת את הספק מברייטא: **אֲמַר רַבִּינָא, תָּא שְׁמַע** – בוא
9 ושמע ראייה לפשט הספק. שנינו בברייטא: **אֲפִילוּ אֲגִרִיפָס הָמְלִךְ,**
10 **שְׁהוּא רִגִיל לְאָכּוֹל סְעוּדָה ראשונה ביום בְּתִשְׁעַ שָׁעוֹת** – בשעה
11 תשיעית של היום, מכל מקום אותו היום של ערב פסח לא יאכל
12 סעודה **עַד שְׁתַּחֲשֶׁה**.
13 ומבאר רבינא כיצד יש לפשוט מכך את הספק: **אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא**
14 – דברי הברייטא מבוארים הם, אם תאמר שסמוך לְמִנְחָה קמנה
15 תֵּנִן – שנינו במשנה, כלומר, שהאיסור לקבוע סעודה בערב פסח
16 הוא רק מסוף שעה תשיעית, דהיינו רְבוּתִיָּה דְּאֲגִרִיפָס – שזה הוא
17 החידוש שנקטה הברייטא לגבי אגריפס, שאף על פי שהיה נוהג
18 להתחיל סעודתו בתחילת השעה התשיעית, קודם זמן האיסור,
19 מכל מקום איסור לו לאכול בערב פסח, מאחר ויהיה נמשך
20 בסעודתו אחר השעה התשיעית, ואז יחול עליו איסור אכילה.
21 **אֵלָא אִי אֲמַרְתָּ** – אבל אם תאמר, סמוך לְמִנְחָה גְדוּלָה תֵּנִן – שנינו
22 במשנה, כלומר, שזמן איסור אכילה בערב פסח מתחיל כבר מסוף
23 שעה ישישית, אם כן, **מָאי רְבוּתִיָּה דְּאֲגִרִיפָס** – מה הוא החידוש
24 שנקטה הברייטא לגבי אגריפס, שאף הוא נאסר באכילה, הרי חָל
25 **אִיסוּר עָלֶיהָ מְעַקְרָא** – כבר חל עליו איסור אכילה מסוף שעה
26 ישישית, ופשוט הדבר שבהגיע זמן סעודתו בשעה תשיעית איסור
27 לו לאכול, וכי משום שלא אכל עד עתה סבורים היינו להתיר לו
28 איסור אכילה בערב פסח.
29 מקשה הגמרא: **אֵלָא מאי** – מה כוונתך להוכיח מכך, שסמוך
30 לְמִנְחָה קמנה תֵּנִן – שנינו במשנה, כלומר, שלא נאסרה האכילה
31 בערב פסח אלא מסוף שעה תשיעית, סוף סוף **מָאי רְבוּתִיָּה**
32 דְּאֲגִרִיפָס – מכל מקום עדיין יש לתמוה מה הוא החידוש שנאמר
33 בברייטא לגבי אגריפס, שאסור לו להתחיל סעודתו בשעה
34 תשיעית, **הָא מְטִיבָא לֵיה זְמַן אִיסוּרָא** – הרי מגיע אליו זמן האיסור.
35 כלומר, שאף על פי שהוא מתחיל את סעודתו קודם זמן האיסור,
36 מכל מקום מאחר ודעתו להמשיך בסעודתו אף בזמן האיסור
37 פשוט הדבר שאסור לו להתחיל הסעודה.
38 מתרצת הגמרא: **מָהוּ דִּתִּיבָא** – שמא תאמר, **תִּשְׁעַ שָׁעוֹת לְאֲגִרִיפָס**

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מז"ך תשרי... ואין על זה כל קושיא.

לפלא שכותבת אודות לימודה בשטח האמור ואינה מזכירה אודות הלימוד העיקרי של כל אחד ואחת מישראל, הוא לימוד תורתנו הק' תורת חיים, שתוכן שם זה כפשוטו, הוראה בחיים, והכוונה לחיי היום יומים, לדעת את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה, ובפרט שהרי נמצאת היא בארץ אשר גם אומות העולם קורין לה בשם ארץ הקדושה ונאמר ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, שמזה מובן שהזהירות בקיום המצות צריך להיות בארץ זו פי כמה וכמה ובטח תמלא על דבר זה בהזדמנות הבאה.

בברכת הצלחה בלימוד ובהנהגה מתאימה לבת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה

רחל ולאה.

ובברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר